

Η Συμβολή του «Ελευθερωτού της Θράκης» Χαρισίου Βαμβακά στην Ανασυγκρότηση του Νομού Ροδόπης (1919-1920)

Γράφει ο Θεολόγος-Εκκλησιαστικός Ιστορικός-Νομικός

κ. Ιωάννης Ελ. Σιδηράς

Η αδέκαστη ιστορία και η κοινή συλλογική εθνική μνήμη των Θρακών έχουν ταυτίσει το όνομα του Χαρισίου Βαμβακά με το μεγάλτιμο και λυτρωτικό γεγονός των «Ελευθεριών της Θράκης» επειδή ακριβώς ο Κοζανίτης αυτός ευπατριδής υπήρξε ο «ιθύνων νους», ο οποίος με τη διπλωματική δεινότητά του, τη διορατικότητα και την απaráμιλλη ευφυΐα του επέτυχε τον «εθνικό άθλο» της αναιμάκτου ενσωματώσεως της Δυτικής Θράκης στο σώμα της εθνικής επικράτειας της Ελλάδος κατά την εύσημη ημέρα της 14^{ης} Μαΐου του 1920.

Παραμένει ωστόσο εν πολλοίς άγνωστη και λησμονημένη η καταλυτικής σημασίας συμβολή του Χαρισίου Βαμβακά στην ανασυγκρότηση «εκ της τέφρας» του Νομού Ροδόπης ύστερα από έξι έτη στυγνής και φρικώδους Βουλγαρικής κατοχής (1913-1919), όταν με την εγκατάσταση της Διασυμμαχικής Διοικήσεως στη Θράκη από το Γάλλο Στρατηγό Σαρπύ (Charpy), η ελληνική κυβέρνηση και προσωπικώς ο Πρωθυπουργός Ελ. Βενιζέλος θέλοντας κατ' αυτό το, έστω και στιγμιαίο, κενό εξουσίας να προλάβει ενδεχομένως δυσμενείς, αν μη επιβαρυντικές, για την Ελλάδα και τους Έλληνες της Θράκης αποφάσεις του αμφιλεγόμενου Σαρπύ, έδωσε εντολή στον πεπειραμένο πολιτικό Χαρίσιο Βαμβακά, ο οποίος μέχρι τότε συμμετείχε στην ελληνική αντιπροσωπεία στο Παρίσι και βρισκόταν κατά τη στιγμή εκείνη στην Κωνσταντινούπολη, να μεταβεί στην Κομοτηνή, όπου και η έδρα της Διασυμμαχικής Διοικήσεως, ως κυβερνητικός εκπρόσωπος της Ελλάδας.

Ο Χαρίσιος Βαμβακάς ως κυβερνητικός εκπρόσωπος της Ελλάδος έφθασε στην Κομοτηνή στις 29 Σεπτεμβρίου του 1919 και ανέλαβε το τιτάνιο και επίπονο έργο της ανασυγκροτήσεως της Δυτικής Θράκης στους τομείς της διοικήσεως, της ασφάλειας και δημοσίας τάξεως, της δικαιοσύνης, της εκπαιδεύσεως, της παλιννοστήσεως, εγκαταστάσεως και περιθάλψεως των προσφύγων, και της εν γένει ομαλής κοινωνικής συνυπάρξεως των δύο σύννοικων στοιχείων, ήτοι των χριστιανών και μουσουλμάνων.

Είναι χαρακτηριστικά τα όσα γράφονται στο «Λεύκωμα Θράκης- Μακεδονίας έτος 1932» για τον τρόπο με τον οποίο πολιτεύθηκε ο Χαρίσιος Βαμβακάς ως κυβερνητικός εκπρόσωπος της Ελλάδος στη Θράκη και μεταξύ άλλων υπογραμμίζεται ότι:

Ο κ. Βαμβακάς ως Έλλην Αρμοστής επέδειξε τοιαύτην χρηστήν διοίκησιν και επί τοσούτον εξύψωσε το ελληνικόν γόητρον ώστε κατόρθωσε πρώτον να αναδείξη πρόεδρον του Συμβουλίου της υπό τον Σαρπύ προσωρινής κυβερνήσεως τον Έλληνα Συμβολαιογράφον μακαρίτην Βουτιάδην. Επίσης κατόρθωσε ώστε οι μουσουλμάνοι να αποκτήσωσιν απόλυτον εμπιστοσύνην εις την Ελληνικήν Διοίκησιν και να ζητήσωσιν την κατοχήν υπό των ελληνικών στρατευμάτων. Εις τοιούτον βαθμόν ήχθη η εμπιστοσύνη του μουσουλμανικού στοιχείου ώστε όταν ο ισχυρότατος τότε Γκαλήπ-Βέης και νυν πολιτευτής της Ελ. Βουλής, επεχείρησε να κάμη συλλαλητήριον εντός του Εσκή Τζαμή

υπέρ της αυτονομίσεως παρ' όλας τα προσπαθείας του προσήλθον μόνον 17 μουσουλμάνοι.

Η αοίδιμη εγγονή του Χαρισίου Βαμβακά, Καλλιόπη Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, η μεγάτιμη αυτή κυρία της Θράκης, η οποία δημοσίευσε σε σειρά αξιόλογων ιστορικών πονημάτων της που συνέγραψε επί τη βάσει του πλούσιου προσωπικού ιστορικού αρχείου του παππού της, αναφέρει χαρακτηριστικά: «Τα σημαντικότερα επιτεύγματα του Χαρ. Βαμβακά σαν κυβερνητικού Αντιπροσώπου στη Θράκη ήταν: να επιτραπεί από τις Γαλλικές Αρχές η παλιννόστηση των ξεριζωμένων από τους Βουλγάρους Ελλήνων, να επιτευχθεί ο προσεταιρισμός της μουσουλμανικής μειονότητας, με την προσφορά του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού τροφίμων και φαρμάκων. Ο Χ. Βαμβακάς κατόρθωσε επίσης να κυριαρχήσει στο Ανώτατο Συμβούλιο Αντιπροσώπων, που απαρτιζόταν από 5 Έλληνες, 5 Μουσουλμάνους, 2 Βούλγαρους, 1 Ισραηλίτη, 1 Αρμένιο και 1 Λεβαντίνο.

Επίσης για να ενισχυθεί το ελληνικό στοιχείο ο Χαρ. Βαμβακάς αφού εξασφάλισε τη Γαλλική ανοχή, ανέλαβε την πρωτοβουλία ν' ανοίξει πραξικοπηματικά τα ελληνικά σχολεία και να λειτουργήσουν οι εκκλησίες, που είχαν κλείσει ή καταλάβει οι Βούλγαροι.

Με τη διορατικότητα, που τον διέκρινε, ο Χαρ. Βαμβακάς εζήτησε από την ελληνική κυβέρνηση ν' αποσταλούν στη Θράκη οι ικανότεροι γαλλομαθείς υπάλληλοι από όλα τα Υπουργεία..., ώστε να βοηθήσουν τους Γάλλους Υπουργούς της Δ. Θράκης στο έργο τους και κυρίως να εξυπηρετήσουν τα ελληνικά συμφέροντα. Εξ άλλου επειδή αντιλήφθηκε την επιθυμία των Γάλλων να τιμηθούν με ελληνικά διάσημα, παρασημοφόρεσε πολλούς Γάλλους Αξιωματικούς για να εξασφαλίσει την ανοχή και συνεργασία τους.

Το μεγαλόπνοο έργο του Χαρ. Βαμβακά στη Θράκη, στο διάστημα 1919-1920, αποτελεί φωτεινό παράδειγμα εκπληκτικής και ταχύτατης ανορθώσεως μιας περιοχής κατεστραμμένης, όπου οι Βούλγαροι, χρησιμοποιώντας ύπουλα μέσα, προσπάθησαν να ξεριζώσουν τον Ελληνισμό. Ο Χαρ. Βαμβακάς εργάσθηκε με μεθοδικότητα, διπλωματία και διορατικότητα, και απετέλεσε έναν άθλο: Πριν ακόμα επιδικασθεί η Δυτική Θράκη στην Ελλάδα, την αφομοίωσε στον Ελληνικό Διοικητικό Οργανισμό. Με ηρωισμό και διπλωματία αντιμετώπισε τις εις βάρος των ελληνικών συμφερόντων σκοτεινές σκευωρίες της ξένης κακόβουλης προπαγάνδας...

Η Καλλιόπη Παπαθανάση- Μουσιοπούλου αναφέρει ότι ο ευφυής Χαρίσιος Βαμβακάς μέσα «εις τέσσαρας μόνο σελίδας» κατέστρωσε τον διοικητικό χάρτη της Θράκης υπό την Διασυμμαχική Γαλλική Διοίκηση. Σύμφωνα με τον οργανωτικό αυτό σχεδιασμό η περιοχή της Δυτικής Θράκης διαιρέθηκε αρχικά σε έξι υποδιοικήσεις (Ξάνθης, Κομοτηνής, Αλεξανδρουπόλεως, Σουφλίου, Διδυμοτείχου και Καραγάτς) υπό τον Γάλλο Γενικό Διοικητή Σαρπύ, αλλά ο Χαρ. Βαμβακάς τις κυριότερες από τις υποδιοικήσεις αυτές, ήτοι της Κομοτηνής, της Αλεξανδρουπόλεως και του Καραγάτς επρότεινε ν' αναλάβει Έλληνας Διοικητής. Το σχέδιο αυτό έγινε δεκτό από τον Στρατηγό Σαρπύ και εγκρίθηκε από τον Αρχιστράτηγο Φρ. Ντ' Εσπεραί. Άξιο μνείας είναι ότι στις υποδιοικήσεις Κομοτηνής, Αλεξανδρουπόλεως και Καραγάτς παρέμεναν και οι συνδιοικητές, οι οποίοι είχαν δωριστεί κατά το Διασυμμαχικό καθεστώς.

Στον τομέα της δικαιοσύνης ιδρύθηκαν στη Δυτική Θράκη τα Ειρηνοδικεία Αλεξανδρουπόλεως, Κομοτηνής, Διδυμοτείχου, Ξάνθης και Σουφλίου, καθώς και τα

Πρωτοδικεία Έβρου και Ροδόπης. Το δε κεντρικό Δικαστήριο της Θράκης ως Εφετείο έδρευε στην Κομοτηνή, ενώ ως φυλακές χρησιμοποιήθηκαν τα κτίρια που υπήρχαν και επί Οθωμανοκρατίας, όπως στην περίπτωση της Κομοτηνής όπου οι φυλακές των Οθωμανών ευρίσκοντο στην έκταση που σήμερα καταλαμβάνει το νέο Δικαστικό Μέγαρο Κομοτηνής και λειτουργούσαν μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Παράλληλα λειτούργησαν στις υποδιοικήσεις της Θράκης και Συμβολαιογραφεία. Άξιο μνείας είναι το γεγονός ότι το κεντρικό Δικαστήριο σχεδόν αδρανούσε επειδή παραπέμπονταν όλες οι ποινικές υποθέσεις στο Στρατοδικείο του οποίου οι αποφάσεις διαπνεόταν από πνεύμα δικαιοσύνης, ισότητας και επιείκειας για όλα τα σύνοικα στοιχεία ανεξαρτήτως θρησκείας. Το δε Στρατοδικείο επιλαμβανόταν επίσης των πλημμελημάτων και κακουργημάτων του κοινού δικαίου, και αποτελείτο από 4 Έλληνες, 4 μουσουλμάνους, 1 Αρμένιο και 1 Ισραηλίτη.

Ιδιαίτερη μέριμνα επέδειξε ο Χαρίσιος Βαμβακάς για την επαναλειτουργία και άρτια επανοργάνωση των ελληνικών εκπαιδευτηρίων των οποίων η λειτουργία είχε παύσει λόγω της δεινής βουλγαρικής κατοχής και συνακόλουθα είχε παύσει να ομιλείται και η ελληνική γλώσσα στη Δυτική Θράκη. Τα πλείστα των ελληνικών εκπαιδευτηρίων είχαν υποστεί εκτεταμένες υλικές καταστροφές και όπως γράφει ο Επιθεωρητής των Σχολείων της Δυτικής Θράκης Κ. Λαγουμιτζής «...όπου δε διετηρείτο κανέν διδασκῆριον, οπωσδήποτε εις καλήν κατάστασιν, είτε εχρησιμοποιούν τούτο αυτοί οι Βούλγαροι ως σχολείον των, χωρίς να υποχρεώνωσιν αυτούς οι Γάλλοι να το εκκενώσωσι, παρ'όλας τας διαμαρτυρίας των ημετέρων, ότι είναι ελληνικόν κτήμα, είτε το είχαν καταλάβει αυτοί οι Γάλλοι χρησιμοποιούντες τούτο εις στρατώννα».

Με την παρέμβαση του Χαρ. Βαμβακά επεστράφησαν στις ελληνικές κοινότητες τα παρανόμως καταληφθέντα εκπαιδευτήρια, τα οποία επεσκευάσθησαν (π.χ. Μαρωνείας και Μάκρης) και παράλληλα εμπλουτίστηκαν με βιβλία, ποικίλο εκπαιδευτικό υλικό και γραφικά είδη. Σε χωριά όπου τα εκπαιδευτήρια είχαν καταστραφεί ολοσχερώς (π.χ. Σάλπη) και δεν κατέστη δυνατή η ανοικοδόμησή τους, ενοικιάστηκαν ιδιωτικά οικήματα για να χρησιμοποιηθούν ως αίθουσες διδασκαλίας. Διορίστηκε νέο εκπαιδευτικό προσωπικό ενώ είχαν αρχίσει να επιστρέφουν και αρκετοί διδάσκαλοι και διδασκάλισσες που είχαν εγκαταλείψει την τότε περιφέρεια Κομοτηνής στην οποία κατά την διάρκεια της βουλγαρικής κατοχής δεν είχε παραμείνει ούτε ένας Έλληνας διδάσκαλος. Ακόμη και εγγράμματοι οπλίτες απεσπάσθησαν εκ της ΙΧ Μεραρχίας προκειμένου να λειτουργήσουν τα ελληνικά σχολεία. Μετά από επτά έτη βουλγαροκατοχικής καταδυναστεύσεως διορίστηκαν και οι πρώτες ελληνικές σχολικές εφοροεπιτροπές, οι οποίες συνέβαλαν καταλυτικά στην επαναλειτουργία των ελληνικών εκπαιδευτηρίων του Νομού Ροδόπης.

Κατά την περίοδο εκείνη η 7^η τάξη του εν Κομοτηνή Σχολείου (άλλοτε Εκταταξίου Αστικής Σχολής Αρρένων ή Αρρεναγωγείου ή Σχολαρχείου) ονομάστηκε από τον Επιθεωρητή Κ. Λαγουμιτζή ως πρώτη (τάξη) του Ημιγυμνασίου και ο τελευταίος λόγιος κληρικός, γόνος της ιστορικής και παλαιφάτου κοινότητας Μαρωνείας, απόφοιτος της Ιεράς Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, ο οποίος εδίδαξε στα ελληνικά εκπαιδευτήρια της Κομοτηνής, ήταν ο πατριαρχικός Έξαρχος (1919-1920), αρχικώς, και μετέπειτα Γενικός Αρχιερατικός Επίτροπος και Τοποτηρητής (1920-1922) της Μητροπόλεως Μαρωνείας, Αρχιμ. Μιχαήλ Κωνσταντινίδης (ο από Κορίνθου μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αμερικής). Ο Αρχιμ. Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, ο οποίος στο χρονικό διάστημα που

ασκούσε την εκκλησιαστική διοίκηση της Μητροπόλεως Μαρωνείας μέχρι την εκλογή του από Βιζύης και Μηδείας Ανθίμου ως νέου Μητροπολίτου Μαρωνείας (1922-1938), συνέβαλε τα μέγιστα στην οργάνωση και λειτουργία όλων των ελληνικών εκπαιδευτηρίων στην Κομοτηνή και το Νομό Ροδόπης, και διηύθυνε στη διάρκεια της Διασυμμαχικής Διοικήσεως και το Ημιγυμνάσιο της Κομοτηνής, στο οποίο ως έκτακτος καθηγητής εδίδαξε τα μαθήματα των θρησκευτικών, των ελληνικών και των γαλλικών. Ο Αρχιμ. Μιχαήλ σε άριστη και στενή συνεργασία με τον Χαρ. Βαμβακά επέτυχε την απόδοση των υπό των Βουλγάρων παρανόμως καταληφθεισών εκκλησιών στις ελληνικές ενορίες, οι οποίες επισκευάσθησαν και άρχισε σταδιακά και σταθερά η οργάνωση της εκκλησιαστικής ενοριακής ζωής. Ο Κ. Λαγουμιτζής αναφέρει ότι οι πρώτοι μαθητές και μαθήτριες που φοιτούσαν στο Ημιγυμνάσιο Κομοτηνής το 1920 ανήρχοντο σε 9 αλλά ο αριθμός τους αυξανόταν ραγδαίως και ήταν πλέον επιτακτική ανάγκη η ίδρυση πλήρους εκπαιδευσεως Γυμνασίου, το οποίο βέβαια ανηγέρθη και λειτούργησε μετά από ολίγα έτη (1928-1929).

Ο Χαρ. Βαμβακάς σε έγγραφό του αναφέρει ότι κατά τον Σεπτέμβριο του 1920 φοιτούσαν στο Μονοτάξιο Ημιγυμνάσιο Κομοτηνής 11 μαθητές και παράλληλα είχε ιδρυθεί και λειτουργούσε νυκτερινή σχολή. Λειτουργούσαν θερινές σχολές ξενόφωνων, στις οποίες φοιτούσαν οι μαθητές ξένης εθνοφυλετικής καταγωγής. Μετά από παράκληση των σχετικών κοινοτήτων, οι διδάσκαλοι των ελληνικών σχολείων ανέλαβαν εκ περιτροπής τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και στα σχολεία των μουσουλμάνων, Αρμενίων και Ισραηλιτών μέχρι να διορισθούν μόνιμοι διδάσκαλοι της ελληνικής στα σχολεία τους.

Η οργάνωση σε όλη τη Θράκη έως και τον Σεπτέμβριο του 1920, 17 προσκοπικών ομάδων με 700 περίπου προσκόπους εκ των οποίων οι 150 ήταν μουσουλμάνοι, Αρμένιοι και Ισραηλίτες συνέβαλε στο να εκμανθάνουν οι ξενόγλωσσοι ευχερέστερα την ελληνική γλώσσα και όπως επισημαίνει ο Χαρ. Βαμβακάς «αι ομάδες αυταί από εθνικής απόψεως υπήρξαν χρησιμώταται, ιδία κατά την διάρκειαν της Διασυμμαχικής Κατοχής, συντελέσασαι εις την απέναντι των ξένων επίδειξιν της υπεροχής του ημετέρου στοιχείου επί των άλλων φυλών και εις την τόνωσιν του φρονήματος των ημετέρων».

Για την περίθαλψη των ορφανών ο Χαρ. Βαμβακάς ίδρυσε ορφανοτροφεία στην Ξάνθη και την Κομοτηνή, όπου συνολικά φιλοξενούνταν και εκπαιδούνταν περί τα 200 ορφανά. Το ορφανοτροφείο της Κομοτηνής κατά τα έτη 1919-1920 εστεγάσθη στην άλλοτε Εκτατάξια Σχολή Αρρένων (Τσανάκλειος) όπου μετά εγκατεστάθη και λειτούργησε το πρώτο μονοτάξιο Ημιγυμνάσιο της Κομοτηνής. Σώζεται μάλιστα ιστορική φωτογραφία του Δεκεμβρίου του 1919, στην οποία απεικονίζεται ο τότε ασθενής Μητροπολίτης Μαρωνείας Μελισσηνός Χριστοδούλου (1914-1920), πλαισιωμένος από τα ορφανά στην κεντρική είσοδο του κτιρίου της Τσανακλείου Σχολής.

Το δε έκτατο προσωπικό του Κεντρικού Ορφανοτροφείου Κομοτηνής αποτελούσαν οι: Μ.Κ. Ζιώγα, Διευθύντρια, Φωτεινή Καψάλη, Υποδιευθύντρια, Μαρία Σεραφεμιδού, Επιμελήτρια, Θεανώ Θεοδωρίδου, Διδασκάλισσα, Άννα Χριστοδούλου, Νοσοκόμος, Πολ. Αποστόλου (υπομάγειρας).

Για την Ιατρική περίθαλψη ιδρύθηκε στην Κομοτηνή Νοσοκομείο και Ιατρεία στις υποδιοικήσεις, όπου η περίθαλψη και τα φάρμακα παρέχονταν δωρεάν και όπως σημειώνει ο Χαρίσιος Βαμβακάς σε σχετικό έγγραφό του: «Δια τους μη δυναμένους να

μεταβαίνουν εις τα ιατρεία και τους ασθενείς της υπαίθρου χώρας προσελήφθησαν 14 ιατροί, οίτινες περιερχόμενοι τας πόλεις και τα χωρία παρέχουσι δωρεάν ιατρικήν περίθαλψιν εις τους δεομένους τοιαύτης. Ως ήτο επόμενον η ιατρική περίθαλψις παρεσχέθη εις άπαντας τους κατοίκους ανεξαιρέτως εθνικότητας».

Το δε έκτακτο προσωπικό της Υπηρεσίας Περιθάλψεως και Ιατρών Κομοτηνής αποτελούνταν από τους: Α΄ Περιθάλψεως: Αριστεΐδη Μενάυτη, έκτακτο Γραμματέα, Σπυριδώνα Γιαννάκη, Αποθηκάριο, Κωνστ. Μαρέ, Γραφέα, Τεφήκ Μεμέτ, Ζυγιστή, Γεώργιο Νέστορα Βασιλείου, κλητήρα. Β΄ Ιατρείων: Γεώργιο Γεωργιάδη, Ιατρό Περιθάλψεως Κομοτηνής, Σωκράτη Βουλκίδη, Ιατρό Περιθάλψεως Μαρωνείας.

Μεγάλες και συντονισμένες υπήρξαν οι προσπάθειες του Χαρ. Βαμβακά και στον τομέα της επισκευής των οικιών χριστιανών και μουσουλμάνων που είχαν υποστεί εκτεταμένες καταστροφές ή είχαν καταστραφεί ολοσχερώς κατά τη διάρκεια της Βουλγαρικής κατοχής. Ο ίδιος απέστειλε την 20^η Ιουλίου του 1920 προς τον Υπουργό Περιθάλψεως κ. Σίμον, επείγον ενημερωτικό τηλεγράφημα δια του οποίου διεβεβαίωνε ότι κατά τον επερχόμενο χειμώνα ουδείς άστεγος θα υπήρχε στη Δυτική Θράκη και μεταξύ άλλων ανέφερε τα εξής: «... εις ζήτημα οικοδομήσεως κατεστραμμένων χωριών, λαμβάνω την τιμήν να φέρω εις γνώσιν Υμών, ότι Υπηρεσίαι Περιθάλψεως, από στιγμής εγκαταστάσεως αυτών εν Θράκη, λίαν φιλοτίμως ειργάσθησαν δια στέγασιν παλιννοστούντων, μόνον δε κάτοικοι Χιρκά (Κίρκη), Ρουμτσίκ και Καποντζή, παλιννοστήσαντες κατά εαρινήν περίοδον, εγκατεστάθησαν υπό σκηνάς στοπ. Ουδεμία οικογένεια ουδενός χωρίου εστερήθη ασφαλούς στέγης, χάρις ληφθέν μέτρον ενοικιάσεως οικημάτων υπέρ αστέγων στοπ. Συσταθέντα από Νοεμβρίου συνεργεία προέβησαν απαραίτητους επισκευάς και δη εις πόλεις: Διδυμότειχον, Δεδέαγατς, Μαρώνειαν και Μάκρην στοπ. Εν αναμονή διανομής δανείων στεγάσεως, άτινα, εν συνδυασμώ προς παροχήν επιδομάτων στεγάσεως, θα έλκον ζήτημα στοπ. Προέβημεν εις αγοράν ικανής ποσότητος ξυλείας, υελοπινάκων, ασβέστου, τσίγκου και λοιπών στοπ... Θεωρώ δε καθήκον, αναμνησκόμενος ιερών εκείνων στιγμών, όπως εκφράσω υμίν ευγνωμοσύνην μου, διότι εγκαίρως εθέσατε εις διάθεσιν μου εξόχως φιλοτίμους και φιλοπόνους υπαλλήλους, οίτινες εξεπλήρωσαν τελείως εθνικήν αποστολήν αυτών στοπ. Υπουργός Εσωτερικών κ. Ρακτιβάν ευηρεστήθη επισκεφθή και Χιρκά, συνοδευόμενος υπ΄ εμού και διαπιστώση ανέργεσιν παραπηγμάτων χάριν κατοίκων στοπ. Εάν δάνεια διανεμηθώσιν εγκαίρως και εξευρεθή ανάλογος αριθμός εργατών, ασφαλώς προ χειμώνος, συμφώνως καταστρωθέν πρόγραμμα, θα ανεγερθώσιν απαραίτητα, αναγκαιούντα οικήματα στοπ. Πάντως, δύναμαι διαβεβαιώσω, ότι ουδείς θέλει παραμείνη κατά χειμερινήν περίοδον άστεγος...».

Παράλληλα με την επισκευή ή ανοικοδόμηση καταλυμάτων για τους παλιννοστήσαντες πολυάριθμους Θράκες εμερίμνησε και για την κατασκευή ειδικών ξύλινων παραπηγμάτων για την προστασία και αποθήκευση των καπνών και των ελιών.

Το όνομα του Χαρισίου Βαμβακά ταυτίσθηκε με το τιτάνιο έργο της περιθάλψεως των 40.000 προσφύγων, οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί στη Δυτική Θράκη ήδη κατά τη διάρκεια της παρουσίας του Διασυμμαχικού καθεστώτος, το οποίο είχε διατάξει τους Βουλγάρους να εκκενώσουν τις οικίες των χριστιανών και μουσουλμάνων που είχαν καταλάβει. Σε όλους αυτούς και σε άλλους 12.000, οι οποίοι είχαν επιστρέψει από την Ανατολική Θράκη και την Ανατολική Ρωμυλία χορηγήθηκε από την Υπηρεσία τριμήνη

τροφοδοσία και στους απορότερους εξ αυτών πεντάμηνη. Το ευεργετικό τούτο μέτρο της τροφοδοσίας επεκτάθηκε επίσης και στους ομογενείς που είχαν παραμείνει στη Δυτική Θράκη, καθώς και σε απόρους αλλοφύλους μουσουλμάνους, Αρμενίους, Ισραηλίτες, Λεβαντίνους και Βουλγάρους.

Ο Χαρ. Βαμβακάς σε έκθεσή του αναφέρει ότι: « Δια της χειρονομίας ταύτης της Ελληνικής Αντιπροσωπείας, δια της διαγωγής απάντων των Ελλήνων, πολιτών και υπαλλήλων, εις ους επιμόνωσ και αδιαλείπτως έδιδον οδηγίας όπως ώσιν ανεξίκακοι απέναντι των προαιωνίων εχθρών και ευπροσήγοροι και προσεκτικοί απέναντι πάντων και δια των συνεχών περιποιήσεων προς τους ξένους επετεύχθη όπως ευθύς εξ αρχής εφελκύση ο εν Θράκη ελληνισμός την συμπάθειαν απάντων ανεξαιρέτως των κατοίκων και την πραγματικήν εκτίμησιν του Γαλλικού Στρατηγείου».

Ο ίδιος θεωρούσε επίσης ότι θα μπορούσε να γίνει εποικισμός ομογενών από τη Βουλγαρία στο Β.Α τμήμα της περιφέρειας Κομοτηνής, επειδή, όπως παρατηρεί, θα έπρεπε να εγκατασταθούν «πλησίων των συνόρων, λαμβανομένης υπ' όψιν της ψυχολογικής ανάγκης του να μη ευρίσκονται πολύ μακράν των αρχικών εστιών των...», αλλά έκρινε αναγκαία την εκ του κράτους προσφορά σε αυτούς οικόσιτων ζώων για να επιβιώσουν.

Ο Χαρ. Βαμβακάς επέτυχε να ιδρυθεί στην Κομοτηνή υποκατάστημα της Εθνικής Τραπέζης «προς φύλαξιν χρήματος περιθάλψεως και ευχερεστέραν και ασφαλεστέραν διανομήν επιδομάτων και αγροτικών δανείων μέσω αυτού...». Ειδικά για την εκ της Υπηρεσίας Περιθάλψεως χορήγηση δανείων προς τους κατοίκους της Δυτικής Θράκης αναφέρει ότι: «Ήδη η Υπηρεσία Περιθάλψεως ασχολείται αφ' ενός μεν με την προπαρασκευαστικήν εργασίαν δια την χορήγησιν δανείων εις τους αστικούς πληθυσμούς της Δυτικής Θράκης, αφ' ετέρου δε με την περίθαλψιν και εγκατάστασιν των Καυκασίων. Αι εκ του νόμου προβλεπόμεναι επιτροπαί κατηρτίσθησαν και ήρξαντο καταστρώνουσαι τους σχετικούς πίνακας. Δια τα δάνεια ταύτα άτινα θα χορηγηθούν υπό των εν Δυτική Θράκη Υποκαταστημάτων της Εθνικής Τραπέζης τη εγγυήσει του Κράτους...».

Με λεπτούς και διπλωματικούς χειρισμούς ο Χαρ. Βαμβακάς αντιμετώπισε και το ζήτημα της αποκαταστάσεως στις εστίες τους και των εκ της Ανατολικής Θράκης παλιννοστησάντων μουσουλμάνων. Προς τούτο συγκρότησε μικτή επιτροπή από τους υποδιοικητές, δύο ιερωμένους μουσουλμάνους, δύο προκρίτους Βουλγάρους και δύο Έλληνες. Υπό την προεδρία του Χαρ. Βαμβακά η επιτροπή απεφάσισε: «Οι Βούλγαροι, οι κατέχοντες οικίας Μουσουλμάνων διαμενόντων εν τη Δυτική Θράκη να εγκαταλείψωσι ταύτας μετά το πέρας της συγκομιδής, ήτοι περί τα τέλη Σεπτεμβρίου ή αρχάς Οκτωβρίου και να εγκατασταθώσιν είτε εις τα καταστραφέντα χωρία των είτε εις άλλα βουλγαρόφωνα τοιαύτα. Να αποζημιωθώσιν εν μέρει από τας μουσουλμανικάς κοινότητας των χωρίων, άτινα θα εγκαταλείψωσι, λόγω των γενομένων αυτοίς πρότερον ζημιών υπό των Τούρκων και να τύχωσι και βοηθήματος εκ μέρους της πολιτείας. Το υλικόν ποσόν των βοηθημάτων τούτων δεν θα υπερβή το ποσόν των διακοσίων χιλιάδων δραχμών. Τόσον η αποζημίωσις όσον και το βοήθημα θα ορισθώσιν παρ' ειδικής μικτής επιτροπής».

Τα όσα γράφει ο Χαρ. Βαμβακάς για τους Έλληνες μουσουλμάνους αποτελούν σημαντική ιστορική μαρτυρία και αποδεικνύουν ότι: «Ολαι ανεξαιρέτως αι Μουσουλμανικάι κοινότητες αμιλλώνται εις εκδηλώσεις ειλικρινούς εμπιστοσύνης επί την ελληνικήν διοίκησιν. Πλείστοι μουσουλμάνοι ήρξαντο εκμανθάνοντες την ελληνικήν

γλώσσαν. Εμερίμνησα όπως μετακαλέσω εκ Κρήτης μουσουλμανίδα διδασκάλισσα δυναμένης να διδάξωσι την ελληνικήν εις μουσουλμανικά νηπιαγωγεία ως και διδασκάλους μουσουλμάνους γνώστας της ελληνικής. Δεδομένου δε ότι οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης ουδέν πλέον έχουν να ελπίσωσιν εκ τον καταρρεύσαντος οθωμανικού κράτους, γεννάται η βάσιμος ελπίς ότι όχι μόνον εν Θράκη θα αποτελέσωσιν ούτοι πολύτιμον στοιχείον εργασίας και φιλονομίας, αλλά θα εξασκήσωσι μεγάλην επίδρασιν και επί του κάπως ασταθούς χαρακτήρος του μουσουλμανικού πληθυσμού της Ανατολικής Μακεδονίας».

Ο Χαρ. Βαμβακάς μερίμνησε ακόμη για την κατασκευή δημοσίων έργων (οδοί, γέφυρες, δημόσια κτίρια κ.ά.) και οργάνωσε την τηλεγραφική και ταχυδρομική υπηρεσία της περιοχής. Επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών δυνατοτήτων του Νομού Ροδόπης (π.χ. καπνοπαραγωγή, αμπελοκαλλιέργεια κ.ά.) προκειμένου να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή.

Ο Χαρίσιος Βαμβακάς ως πρώτος διορισθείς Γενικός Διοικητής της Δυτικής Θράκης (21 Μαΐου 1920), ο οποίος ανεσυγκρότησε και κυριολεκτικώς ανέστησε εκ της «τέφρας» της, την Δυτική Θράκη κατά την σύντομη περίοδο (1919-1920), σε αποσταλείσα έκθεσή του προς τον Υπουργό των Εξωτερικών Ν. Πολίτη εξυμνεί τον θρακικό ελληνισμό γράφοντας: «άπας ο ομογενής πληθυσμός επεδείξατο πειθαρχίαν θαυμασίαν και πλήρη υπακοήν εις τας συστάσεις μου. Απεδείχθη δε ότι ούτος καλώς ποδηγετούμενος και διοικούμενος δύναται να αποβή παράγων ευεργετικός δια την πρόοδον της μεγαλυνθείσης Ελλάδος... Είναι όμως απόλυτος ανάγκη το κτηθέν τούτο αγαθόν να διατηρηθή και ενισχυθή. Προς τούτο απαιτείται η πλήρης επίγνωσις του καθήκοντος εκ μέρους όλων των πολιτικών υπαλλήλων ως και ιδία των στρατιωτικών... Το ιδεώδες μου είναι, κύριε Υπουργέ, όπως το έργον με την εξέλιξιν του οποίου έχω ζυμωθή, το οποίον έχω πονέσει και δια την άχρι τούδε επιτυχίαν του οποίου έχω ολοκλήρους νύκτας αγρυπνήσει, όχι μόνον να παραληφθή πλήρες από εκείνον, όστις θα με διαδεχθή εις την διοίκησιν της χώρας, αλλά και να συνεχισθή επί αδιασαλεύτων βάσεων με αύξουσαν πρόοδον, ίνα κατανοήσωσιν οι ξένοι, φίλοι και εχθροί, ότι η Ελλάς είναι πράγματι κράτος τάξεως, εννομίας και πολιτισμού...».